

Эхэ найхан нютагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯАД ҮНЭН

1996
СЕНТЯБРИН
11
Намарай эхн улаан бишн
нарын 29
СРЕДА
гарагай 4
№173 (19513)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

1921 оной
декабриин 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

Али холын гүрэнүүдэй делегацинуудай республикадамнай үргэлжэ байдаг болоһонинь үе саймнай шэнжэ бэд даа. Удараа Россин Федерацида аяар холын Чили гүрэнэй сайд господин Джеймс Холгер Улаан-Үдэдэ айлшалжа, республике үргэлжилэгшэдтэй уулзаба, харилсаа хэлсээнэй арга боломжонуудыг шэнжэлбэ. Нэн элшэн сайд худалдаа наймаанай харилсаа холбоонуудаар, финансын ба инвестициин талаар арга боломжонуудаар хонирхоһон

—Гол түдэб энэл асуудалнууд

"Буряад үнэн"—97

ХҮНДЭТЭ УНШАГШАД!

Ерэхэ жэлдэ "Буряад үнэнөө" захил хэжэ абыт, бидэ Таанадаа хүлээжэ, найдажа байнабди!

Манай сониной нюурнуудта, түрэл нютагуудаймнай һонин, түүхын шэнэ зүйлнүүд, ууган найхан заншал, уран зохёолой бүтээлнүүд, соёл гэгээрэлэй соло, ажалаймнай амжалтанууд, гансаараа бодожо үзэхэшье, гайхал болохошье мэдээнүүд, шог энээдэнэй булангууд, шоротой хоротой шүүмжэлэлгэнүүд...

"Толи", "Хонхо", "Сэсэг", "Буян", "Ветеран", "Байгал шадарай нютагуудта" болон бэшэшье Таанадай дуратай тусхай нюурнууд...

Дээдэ хургуулинуудай оюутад, аха классуудай һурагшанар! "Үүрэй солбон" гэнэн гаршаг доро дээдэ хургуулинуудай һонин, залуушуулай ажабайдал, сэдхэл зүрхэнэй нюусанууд, эрдэм ухаанай шатанууд тухай хөөрөөн...

"Үүрэй солбон" гэнэн тусхай нюурнай таанадай ажабайдал харуулһандүрэ зурагуудаар элбэг байха. Эдир залуу нүхэднай, "Буряад үнэнөө" захижа абадаг бологты, уншагты, үетэнөө мэдэжэ абахат, танилсахашьет, нүхэсэхэшьет!

"Энэ нюураймнай айлшан" гэнэн шэнэ гаршаг доро арадайнгаа урда габьяа ехэтэй хүнэй дүрэ шарайе харуулдаг болохонмай.

Политикын, экономикын, олонийтын шухала хэрэгүүдые хэлсэдэг байхабди.

Хүдөөгэйнгөө бүхы уншагшадта, хотодо ажаһуудаг инвалидуудта, дайнай болон ажалай ветерануудта, олон хүүгэдтэй гэр бүлэнүүдтэ "Буряад үнэн" редакци газетынгээ хахад сэнгыг буулгажа хямдаруулабди.

Ушөө тиихэдэ сентябрь нара соо захил хээ наа, 30 процент хүнгэлэлтэ почтын албан хэжэ, октябрыда—энэ хүнгэлэлтэнь 20 процент байха.

Хэрбээ "Буряад үнэнһөө" гадна, республиканска гү, али түбэй 1-2 газетэ захяа хаатнай, почтын сэн 50 процентээр доошолхо.

30 процентын хүнгэлэлтэтэй зургаан нарын захил оройдоол 46410 түхэригтэ болоно.

Тиихэдэ дүүрэн сэнгынь—66300 түх. хотодо, 67620 түх. хүдөөдэ. Сентябрь соо захил хээ наа, 20 мянган түхэригөө алмахат!

Хүндэтэ нүхэдүүд!
Түрэ хуримаар гү, али бэшэшье баяр ёһололоор дашарамдуулан, хубииншье гү, али хамтыншье үүсхэлээр, манай газетын хуудананда амаршалга болон энээндэ хабаатай дэлгэрэнгы материал толилуулхадатнай болохо.

"Буряад үнэн" газетээ саг соонь захижа абыт гэжэ Таанадтаа ханданабди.

Маанадай хамтаржа хөөрэлдэдэг, халуун сэдхэлээ дэлгэжэ золгодог, һониноо хубаалдадаг, холынгоо хараа бодол баталдаг анханаймнай "Буряад үнэн" ха юм даа!

Редакционно коллеги.

МАНАЙ АЙЛШАН!

ЭНЭ ДУГААРҺАА эхилжэ, манай газетэдэ "Энэ нюураймнай айлшан" гэнэн нэмэлтэ шэнэ гаршаг нээгдэбэ. һонин намтартай, нэрэ солотой, хүндэтэ хүнүүд тухай, тэдэнтэй хэһэн хөөрэлдөөнүүд, мүн өөһэдынь хөөрөөнүүд энэ гаршаг доро толилогдодог байха. Мүнөө энэ нюураймнай гүрүүшын айлшан боложо бууһан мэдээжэ эрдэмтэн, түүхын эрдэмэй доктор, Буряад Республикымнай гүрэнэй шангай лауреат, Зүүн Сибирийн гүрэнэй соёлой академин профессор Дашинима Санжиевич Дугаровтай манай газетын тусхай корреспондент Ц. Дондогой хөөрэлдэбэ. Энэ хөөрэлдөөе дугаараймнай 5 - дахи нюурта уншагты.

ЧИЛИИН ЭЛШЭН САЙД

АЙЛШАЛБА

айе хонирхуулна,—гэжэ г. Джеймс Холгер Буряад Республикын Президент Л. В. Потаповтай уулзахадаа эхэллээ. Бэе бээе ойлголсон, үе талһаа хонирхол гатаһан асуудалнуудтай, саашанхи харилсаа холбоогоо үргэлжэлүүлжэ, үргэдхэжэ байха талаар бодолтой энэ уулзалтын элшэн сайд Л. В. Потапов республика хайгаа тодорхойгоор хоорэжэ гээд, мүнөө тогтоһон экономика, финансова ба социальна хүндэ байдал тухай мэдээлэл хонирхоһон байна. Харилсаа Буряад Республикын Правительство энэ байдалһаа тусуу түргэн гараха гэнэн сорилготой табигдаһан үеһөөр үеһөөр хүдэлнэ. Имагтал энэ үедэ, экономикын талаар бага бэшэ гүрэнүүд республикын хүгжэлтэдэ хамража, мүнгэ зоорээр болон бусад аргаар туһаламжа үзүүлбэл, саашадаа алишье аяда туһатай байха байгаа гэжэ энэ уулзалга дээрэ үгэ хэллэгдээ.

Владивосток хотоор ябахандаа, мүн лэ энэ талаар арга боломжонуудыг шэнжэлһэн байна. Тиймэһээ Буряад Республиктай харилсаа байгуулбал, имагтал Владивосток хотоор холбоотой байхабди гэжэ тэрэ эндэ хэлэһэн.

Удаань Чили гүрэнэй элшэн сайд Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семеновтой уулзаһан байна. Сагай уларилһаа уламжалан, таатай зохид хөөрөлдөөн эндэ үргэлжэлжэ, господин Джеймс Холгер ород хэлэндэ найн байһанаа эндэ харуулаа. Буурал сагаан Байгал далай хаража, сэбэр тунгалаг уһанһаань амсажа, юунтэйнь жэшэһэнгүй байгаалитайнь танилсажа, үнинэй сэдхэжэ ябаһан хүсэл зоригөө бэлүүдлэнэ Чилиин элшэн сайд тон баяртайгаар сугларагшадта мэдүүлээ.

—Мүнөө сагта дэлхэйн экономика гээшэ нээмэл түхэлэй болонхой. Тиймэһээ нютаг нуганууднай холо гэлтэггүй, харилсаа холбоо байгуулжа, хүгжэлтынгөө талыг хараха ёһотойбди,—гэжэ г. Джеймс Холгер тэмдэглээ,— Буряад Республика ба Чили хоёрой хоорондо харилсаан урагшатай байха гэжэ найданаб. Манай гүрэнэй байгуулалтаһаа, социальна болон бусадшье шэглэлэй ажалһаа олон туһатай

жэшээнүүдые абажа болоно. Жэшэнь, социальна асуудалнуудыг шийдэхэдэ дүй дүршэлтэй болоһон олон эмхинүүд Чилидэ бии. Мүн тиихэдэ горнорудна промышленность ехээр хүгжэнхэй,—гэжэ тодорхойлбо.

М. И. Семёнов Буряад Республикын Арадай Хуралай байгуулалта, ажал хэрэгүүд тухай мүн лэ тодорхойгоор айлшадтаа хэлэжэ үгэһэн байна.

Эдэ үдэрнүүдтэ Чилиин Росси гүрэндэхи элшэн сайд Улаан-Үдын мэридэ, гадаадын гүрэнүүдтэй экономика харилсаа тогтоохо талаар министрствэдэ уулзалгануудыг үнгэргөө, Ивалгын дасан, байгаалин музей болон бусад газарнуудаар ябаа. Үсэгэдэр г. Джеймс Холгер республикын журналистнуудтай уулзажа, тэдэнэй асуудалнуудта харюусаа, ямар үрэдүнтэй ябажа ошоһоноо мэдээсээ.

Чили гүрэнэй элшэн сайд господин Джеймс Холгерыг тэрэнэй наһанайн нүхэр Сесилия Холгер, мүн Чилиин посольствын экономика таһагай дарга Луис Пласа болон бусад үдэшэжэ ябалсаһан байна. Үсэгэдэр тус делегаци поездоор Эрхүү хото мордоо.

В. ШАГДУРОВ.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:
республикын Президент Л. В. Потаповтай ба Арадай Хуралда болоһон уулзалгануудай үедэ. М. ШАНТАКОВОЙ фото.

Буряад Республикын Арадай Хуралай арбан нэгэдэхи сессиие угтуулан

ШУХАЛА АСУУДАЛНУУД ОЛОН

Буряад Республикын Арадай Хуралай ээлжээтэ арбан нэгэдэхи сессиие уданшьегүй, байгша нарын 23-да хүдээмэриее эхилхэнь. Мүнөө Арадай Хуралай бүхы комитетүүдтэ, Правительствата, министрствэнүүд ба албан зургаануудта тус сессидэ бэлэдхэлэй хүдээмэри түлэг дундаа ябуулагдажа байна.

Арбан нэгэдэхи сессидээрээ аяар 20 асуудал зүбшэн хэлсэгдэхээр хараалагдана. Эдэ зүбшэн хэлсэгдэхэ, баталан абтаха хуулинуудай зарим тэдьенэ эндэ дурдахада болоно. Сэхьенэ хэлэбэл, тус сессии дээрэ олон хуулинууд баталан абтаха байна бшуу. Жэшээлхэдэ, "Үүлтэртэ мал ажал тухай" Буряадай Республикын Хуули баталан абтаха ёһотой. Энэнь тон шухала зүйл болоно, юундэб гэхэдэ, хүдөө ажахын хүгжэлтэ тухай асуудал Арадай Хуралай сессинүүд дээрэ хаа-яа хаража үзэгдэдэг ха юм.

Арбан нэгэдэхи сессии дээрэ нэгэ шэнэ асуудал - "Буряад Республикын Конституционно суглаан тухай" асуудал зүбшэн хэлсэгдэхэ болонхой. Конституционно суглаан гэшэмнай юун гэшэб, ямар эрхэ гүлөөлгэтэй байха юм гээд хүнүүд абаһаар лэ һонирхохо ёһотой юм бээ.

Буряад Республикын Хуулин Конституци (Үндэһэн Хуули) 1994 ондо баталан абтанхай гээд буланда мэдээжэ. Үндэһэн хуулида зарим тэдь хубилааланууд ба нэмэлтэнүүдые оруулха асуудал гарана. Яахдааб гэхэдэ, ажабайдаланай саг үргэлжэ шэнэ эриятэнүүдые табижал байдаг гэе. Ушар тиимэрээ иматгал Конституционно Суглаан лэ

хубилаалта нэмэлтэнүүдые оруулха болохо гээд Буряад Республикын Конституци соо бэшээтэй. Конституцида хубилаалануудые оруулха дурдахал хэн оруулха ёһотойб гэбэл, Буряад Республикын Президент, Буряад Республикын Арадай Хуралда һунгагдаһан депутатуудай гурбанай нэгэ хубиһаа үсөөн бэшэниинь, Буряад Республикын Конституционно сүүд, Буряад Республикын Правительство гээд мүн лэ Конституци соомнай заагдана.

Буряад Республикын Конституциин 113-дахы статья соо иигэжэ хэлэгдэнэ: "Хэрбээ Буряад Республикын Конституциин 1-дэхи, 2-дохи, 10-дахы бүлэгүүдые хубилгаха тухай дурдахалай Арадай Хуралда һунгагдаһан депутатуудай ниитэ тоогой дүрбэнэй гурбан хубяар дэмжэгдээ һаань, республиканска хуулитай зохилдуулаад, Конституционно суглаан зарлагдадаг".

Мүнөө дээр Конституционно суглаан тухай Буряад Республикын Хуулин хэдэ хэдэн проект бэлэн болонхой. Гэбшье тус хуулин проект соо үшөөл шиидхэгдээгүй, арасадаата асуудалнууд бии. Тодорхойлол, Конституционно суглаан ямар эрхэ гүлөөлгэтэй байхаб, хэды хүн Конституционно суглаанда һунгагдахаб, республикыгаа үндэһэн Хуулида хубилааланууд ба нэмэлтэнүүдые оруулха гү, али үшөө ямар ондоо эрхэ тус суглаанда үгтэхэб - эдэ бүгэдэ асуудалда Арадай Хуралай депутатууд харюусаха ёһотой

болоно.

Арадай Хуралай Хуули ёһонрой талаар управлениин дарга Курманбек Орунбаевич Усенов иигэжэ хөөрөбэ:

- Буряад Республикын Правительствын проектые республикын Юстициин министрство зохёожо, арадай Хуралай арбан нэгэдэхи сессидэ дахинаа дурдахаа байна. Гэхэтэй хамга, Конституционно суглаан тухай проект соо манай һанамжада таарахагүй зүйлүүд бии. Жэшээлхэдэ, Конституционно суглаан Буряад Республикын Үндэһэн Хуули зохёохы, хубилгаха, нэмэлтэ оруулха ёһотой гэжэ хэлэгдэнэ. Минии һанахада, Конституционно суглаан Буряад Республикын Конституцида гансал хубилааланууд ба нэмэлтэнүүдые оруулха эрхэ түлөөлгэтэй, эрхэтэй байха ёһотой. Проект соо үшөөшье хэдэ хэдэн тодорхойлогдоогүй зүйлүүд бии. Арадай Хуралай депутатууд тон зүб, зохихо шиидхэбэри абахал байха гэжэ этигэнэб.

Буряад Республикын Арадай Хуралай арбан нэгэдэхи сессии дээрэ "Буряад Республикын 1996 оной түрүүшын хахад жэлдэ республиканска бидсөдэй гүйсэдхэл тухай тоосоон, республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгууламжын, шотагай өөһэдэн хүтэлбэрини, хуули гаргалгын ба журам заршамай талаар комитетдэй тоосоон гэхэ мэтэ шилээд орёо асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэхэ байна.

Шухала олон асуудалнууд болохоёо байһан сессии дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэнь гээд онсолон тэмдэглэе.

С. ОЧИРОВ.

САГААН ЭДЕЭ БУЙЛУУЛНА

Кабанскын аймагай акционернэ бүлгэмэй тоһоной заводто хоһоной гурнада 20 тонно һүн буйлуулагдаа. Эндэ зоохэй, эзэгэй, тоһо, тарга, сыр гаргажа худалдаа наймаанда эльгэнэ.

Нэгэ халаанда нэгэ тонно крестьянска, шокоадна тоһо, гурбан тонно зоохэй, нэгэ тонно хүртэр эзэгэй буйлуулажа гаргана.

Һаяхан акционернэ бүлгэмэй соведэй зүблөө үнгэргөөбди. Кабанскын,

Буряад Республикын Правительствын Тогтоолоор республикын Үндэһэн банк хуули ёһо эбдэһэн урьһаламжануудые үгэлгын эмхинүүдтэ яла тохохо эрхэтэй болобо.

Пенсионно жасада саг соонь түлбэринүүдые оруулаагүй предприятиюудай, албан зургаануудай, эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд харюусалгада хүртүүлэгдэдэг болохо.

Гадна городуудай, аймагуудай болон районуудай шотагай өөһэдэн хүтэлбэрини захиргаанай гулаанарай, Хүн зониие социальна талаар хамгаалгын министрствын, Худалдаа наймаанай, ноосонүүд болон регионууд хоорондын харилсаанай гүрэнэй комитетдэй, мүн Буркоопсоюзай хүтэлбэрилэгшэд худалдаа наймаанай предприятиюудые, тэндэхи эдэе хоолой гүйлүүдые тон зүбөөр тодорхойлохо ёһотой. Иимэ худалдаа наймаанай предприятиюудта пенсионернүүд өөһэдэнгөө дураар һара бүри 150 мянган түхэригэй продукция (пенсийһэнь дарагдадаг байха) абаха аргатай. Пенсионернүүдые иимэ аргаар хангадаг предприятиюуд гэр байра арендэдэ абаһанайһаа түлөө түлбэринһөө сүдөөлгдэхэ, мүн налогой, элнэ хүсэһэй, тудайһыг талаар хүнгэлэлтэ гэй байха.

Буряад Республикын Президент Правительствын Түрүүдэгшэ А. В. Потапов "Пенси" түлээлгэ саг соонь

Твороговой совхозой директорнүүд С. Г. Шмелёв, М. П. Тутаринов, туршалтэ үйлэдбэрини "Байкальское" ажахын директор Н. И. Шолов гэгшэд энэ совдэй гэшүүд юм. Тэдэнэр бага сага мүнэнэй талаар туһална. Бидэ һая "ПС 20" гэжэ финскэ түхээрэлтэ худалдажа абаад, ерхыень хүлэежэ байнабди.

Энэ орёо онһон түхээрэлгын годхогдожо ашгаалагдажа эхилхэдэнь, мүнөөнэйхиһөө һураггүй ехэ продукция гаргажа болохобди гэжэ заводой директор Виктор Ишюкентьевич Ананин хөөрөө болэй.

Предприятиин ажалын ветеранууд анпаратчигууд Галина Федосеевна, Татьяна Кондалова, ахала шмастернууд Раиса Ахмедханова, Надежда Орлова, лаборантууд Полина Баннова, Виктория Нечкина гэгшэд предприятиин урдаа хараха хүнүүдын болоно.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: тоһо буйлуулажа Татьяна Кондалова; анпаратчигууд Лидия Кашулина, Елена Поняшкина.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст

Буряад Республикын Правительствата

ТОБШО МҮРНҮҮДЭЭР...

"Мүнгэнэй эрьесые нэмээхын тула предприятиин мүнгэнэй нөөсэ бүридхэлгэ тухай" Буряад Республикын Хуули бээлүүлхэ зорилготойгоор республикын Правительство иимэ нөөсэ бүридхэлгын гурим тухай Дүрим баталаа.

Тус Дүримтэй зохилдуулан, гүрэнэй засагай зургаанай болон шотагай өөһэдэн захиргаанай хууляар хараалагдаһан хүнгэлэлтэнүүдые тодорхойлохо тухай тогтоолой үндэһөөр мүнгэнэй эрьесые нэмээхын тула мүнгэнэй нөөсэ байгуулаха м и д х э б э р и н ү ү д зууршалагдадаг.

Промышленни предприятиюуд гаргашануудаа (республиканска болон шотагай бюджетүүдтэ дамжуулагдадаг олзо оршын налогой 50 процентһээ дээшэ бэшэ) хараада абажа, өөһэдэнгөө нөөсэ байгуулха аргатай.

Буряад Республикадахи гүрэнэй налогой инспекци предприятияин мүнгэнэй нөөсэ бүридхэлгэ болон хэрэглэгые хараалһан тогтоолой гүйсэдхэлгын хойноһоо хиналта бээлүүдэг.

Регионной элнэ хүсэһэй талаар комиссиин дэргэдэ саг үргэлжэ хүдэлхэ аппарат байгуулагдаа.

Тэрэ гурбан хүнһөө бүридэнэ. 1995 оной апрель һарада баталан абтаһан "Россин Федерацида электрын болон дулаанай элнэ хүсэһэй тарифуудые гүрэнэй зүгһөө гуримшуулха тухай" Россин Федерациин Хуулин дүримүүдые зүбөөр гүйсэдхэн бээлүүлхэ зорилготойгоор иимэ шиидхэбэри абтаһан байна. Гуримшуулгын региональна зургаануудай түлбэринүүдһээ аппарат тэдхэгдэхэ.

Манай республикада байгааһин газай тиимэ ехээр хэрэглэгдэдэггүй байһан дээрһэнэ газай сэнгүүдые гуримшуулха талаар эрхэ түлөөлгэнүүд Буряад Республикын Экономикын министрствын дэргэдэхи Сэнгүүдэй комитеттэ олгодоо.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А. Н. Жильцовый хүтэлбэрилэгшэ региональна элнэ хүсэһэй талаар комиссиин бүридэлдэ найман гэшүүд ороно. Тэрэнэй хүдээмэридэ элдэб һалбаринууд болон предприятиюудай 16 хүтэлбэрилэгшэ ба мэргэжэлтэ оруулагдаа.

Буряад Республикын Правительствын захиралтаар республикын дэбисхэр дээрэ

агнууриин ханын үедэ зэрлиг амитадые буудалгын, булга олзоборилгын түсэб баталагдаба.

1996-1997 онуудта агнууриин ханын болзорнууд тодорхойлогдоо. Иигэжэ байһна оной ноябрийн 1-һээ эрхэ жэлэй январийн 15 болотор буга, хандагай, гүрөөһэ болон хүдэри агналга үргэлжэлхэ байна. Байһна оной октябрийн 31 болотор бодон гахай агнажа болоно. Сентябрьин 1-һээ октябрийн 10 болотор буга, хандагай агнаха, Зэрлиг амитадые агналга хизаарлагданхай гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй. Буряад Республикын агнууриин ноосонүүдые хамгаалха болон гэмтэйгаар хэрэглэхэ талаар управенидэ агналгын дүримүүдтэй танилсахадатнай болохо. Республика дотор бүхыдөө 300 толгой хандагай, 100 бодон гахай, хойто зүгэй 150 оро, 3000 булга олзоборихоор хараалагдана.

Агнууриин ажахын асуудалнуудай талаар республиканска комиссиин шиидхэбэрини ёһоор (1996 оной июнийн 21-дэ абтаһан) энэ жэлдэ баабгай агналга хоригдонхой.

Пенсионно жасада түлбэринүүдые саг соонь оруулха талаар хэмжээнүүд

бээлүүхын тула хүн зоние социальна талаар хамгаалгы зургаануудта мүнэ һомолоолгы үри усадхаха хэмжээнүүдые абаха тухай" Тогтоолоо гар таяа.

Буряад Республикын Президент А. В. Потапов 1996 оной июлийн 15-да архийн зүйлнүүдэй талаар абаһан Зарлигаа үшөө нэгэ партида һунааба.

Федеральна эдэе хоолой корпорациин Буряадай филиалай спиртээр хэбэе продукция ээлжээтэ партида энэ шиидхэбэри хабаатай.

Буряад Республикын Правительство республикын Арадай Хуралай депутатуудай урда тоосоо барилдаа хүдээмэридөө хам оробо.

Үндэһэн Хуулин ёһоо гүйсэдхэхы зургаанууд хуули гаргалгын зургаануудай урда өөһэдэнгөө хүдээмэри тухай үргэлжэ тоосоожо байха ёһотой. Иигэжэ мүнөө "1994-1996 онуудта Буряад Республикын Правительствын хүдээмэри тухай тоосоон" бэлэдхэгдэ эхилээ. Ноябрьин 1 болотор документын проект бэлэдхэ хүдээмэрини бүлэг байгуулагдаа. Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшэ Нэгэдэхи орлогшо В. К. Агапов тэрэниие хүтэлбэриһэнэ.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэл

ДЭМЖЭХЭ, ТУҮХАЛХА ЗОРИЛГО ТАБИГДАБА

Северомуйский тоннелин гурбадахи долоон хоногтоо саг зуураар ажалаа зогсоон барилгашадтай Буряад Республикын Президент Л. В. ПОТАПОВ уулзаа. Правительство толгойлогшо тэрэшлэн Муйский районие аршалан абарха ниитын комитедэй гэшүүдтэй, 21-дүхи тоннелин отрядтай стачка эмхидгэдэг комитедэй түлөөлэгшэдтэй уулзаба.

Байгал-Амарай түмэр харгын марташаһан гүрэнэй "Бурянда ороһон" хүнүүдые тусгай туйган байдалдань эрхилхгүй гэнэн эрмэлзэлээ Буряад Республикын Президент Л. В. Потапов гэршэлжэ, Муйский райондо оножо ербэ. Северомуйский тоннелин барилгашадай болзоргүйгоор ажалаа зогсоон ушар, тананар болон врачнарай, коммунальна албанай тусламрилэгшэдэй ажалаа зохиохо туйлдаа хүрэн байдал, олон харануудай барилгашада салин хүлэ абадаггүй болон ушар - эдэ бүгэдэ Муйский районий ажалшадые тусгай дээрэ "онсо үгытэй ядуу байдалда" оруулаа. Республикын Президент Л. В. Потапов өөрөө эндэхи байдалые ажлажа, бираггүй тус байдалһаа үнэнчлэни гаргаха түрүүшын

ээлжээнэй хэмжээнүүдые абаха зорготой болоһон байна. Л. В. Потапов "Б. А. М. тоннельстройн", "Б. А. К. транспортстройн" бүлгэмүүдэй, Хойто-Байгалай түмэр харгын отделенин болон барилга-хабаралгын ноезднай хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзажа, хамтын зүблөө үнгэртөө. Муйский районий хүн зондо туһалжа, салин хүлэнь, пенси болон нособинуудые үгүүлхэ талаар яаралтайгаар мүнэн бангаар туһалха талаар бүхы арга боломжонуудые бэдрэхбди гэжэ Президент хэлээ. Бүхы дээрэ 22 миллиард түхэрин тус районий ажалшадта түлэгдэхэ ёһотой болоно. Тинхэдэ холын хойто зүгэй тус райондо транспорт ашаглалгада мүнэ нэмжэ түлэхэ тухай, тэрэшлэн Б. А. М. -һаа оножо,

ондоо регионуудта ажаллаха дуратайшуудта туһалжа мүнэ үгэхэ асуудалнуудые республикын Правительство мүн лэ хаража үзэхэ байна. Россин Федерациин засагаархид Б. А. М. -ай бүхы объектнуудые республикын мэдэлдэ оруулжа, ажалша коллективүүдые хүшэр хүндэ байдалда оруулаа. Б. А. М. -ай барилгашадта туһалха тусхай федеральна программа хэрэгтэй. Муйский районий ажалшадта туһалхын тула мүнэ номлохо талаар федеральна засагаархид урда ябуулга хэхэб гэжэ Президент найдуулаа. Республикын Президент "Беломстройн" промышленна база дээрэ алта шанаржуулаха талаар комбинат бии болгохо тухай асуудал зүбшэн хэлсэһэн байна. "Б. А. М. тоннельстрой" гэжэ акционернэ бүлгэмдэ урдань номологдоһон мүнэн зүбөөр гаргалалгадаа гү гэжэ шалгаха тухай шийдхэбэри абтаа.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэлэлэй албан.

Адууһа малда - элбэг тэжээл

УРГАСА МУУ ГЭЭД МИИН НУУХАГҮЙШ

Ган гасуур тохёолдоо үбһэ ногооной, таряанай ургаса хатаагаа гэжэ хэдыньшье эрхдохомнай мүнөө һүүрэй гээд манда хэншье үлэжархихаяа байнагүй. Ии бүхы арга хургыньшье эрхэ, нэн түрүүн оһөдөөр эрхдохо, хүсэ хүлэ аргажа, хамтынгаа, үнэнчлэни адууһа малда эрхэдөө хүрэхэ тэжээл эрхэсэлжэ абаха, ургаһан үнэньшье гээлтэ эрхдохогүйгөөр хуряахал эрхнобди. Тимэһээ мүнөө ехэнхи эрхалангайнгаа ургасын тусгай умуень гээлтэ эрхдохогүйгөөр хуряахал эрхнобди. Гадна манайда сабишаланшье тимэсэхэбэнэ юм. Оройдоол 654 гектар. Тимэһээ ган гасуурта дайрагдаад байхадаа, энэ жэлдэ ехэдөөл һаа, 8 мянган шахуу центнер үбһэ абаха аргатайбди. Энэмнай нөдөндөнийхиһөө 2,5 мянган центнерээр бага болоно. Һүүлэй мэдээгээр ажахыда хамтадаа 6 мянга гаран центнер үбһэн һүрилэгдөө. Тинхэдэ сабишалахаар газар дууһантаа шахуу. Н. Е. Ткачёвой, В. П. Григорьевой, В. Т. Афанасьевой звенонууд сабишалаһа дүүргэһээр зарим техникээр силос даралгада табяад, нүгөө зарим трактораараа үлэһэн үбһээр тармажа, һүрилжэ байна. Үбһэ хуряалга, силос даралгада дээрэ мүнөө 60 гаран

хүн хүдэлнэ, мүн 20-бод трактор, олохон мори унаа хэрэглэгдэнэ. Энэ жэлдэ 680 гектар дээрэһээ холимол таряанай ногоон намаа, 140 гектарһаа кукурузын ургаса хуряажа, силос дарахабди. Ургаса тимэшьшье һайн бэшэ. Июль һарын тэнгһээ хойшо ороһон бороогой һүүдэл силосэй ургамалууд бараг һайн ургажа эхилээ. Гектар бүриһөө 60-70 центнер ногоон намаа хуряагдана. Мүнөө эндэ үдэр бүхэндэ 6 комбайн силосэй ногоо сабишана, хуряана, 6 автомашина ногоон намаа зөөнэ. Даб дээрэ түрүүшын 1000 тонно шэмэтэ тэжээл нүхэндэ хэгдээ. Сабишалан, таряалангай ургасын муушагыньшье һаань, ургаһан юумыньшье хуул хуряажа абаха, адууһа малаа бараг үблэжүүлхээр үбһэ хоол нөөсөлхэ гэжэ манайхин арга шадалаараа оролдно. Энээнэйн хажуугаар мүнэн, трактор, машинын запас хэрэгсэл, шэнгэн түлишэ, түрхихэ тоһон гэхэ мэтэ дуталдажа тухашаруулаа даа.

А. ПАВЛОВ, Бэшүүрэй аймагай "Рассвет" АКХ-гай түрүүлэгшэ.

УЛАС ТҮРЫН БАЙДАЛҺАА

ДАЛИТА РАКЕТЭНҮҮД ХЭНИИЕ ХАМГААЛААБ?

Америкын Холбоото Штадуудай Персидскэ гарам соо тamarжа ябадаг сэрэгэй корабльнуудһаа "Томогавк" гэжэ далита ракетэнүүд Ирагай газар дээрэ тэһэржэ, ороной хойто зүгтэ байдаг курдануудта Саддам Хусейнэй дайгаар ороһон ябадалда харюу үгтэбэ гэшэ гээд харин хэблээдэ мэдээсэгдэнэ. Курд арад Ирагай газар дайда дээрэ байдаг юм гээд уридшалан хануулахда болоно. Юуб гэхэдэ, курд арад Ирагаһа таһаржа, Курдистан гэжэ нэрэтэй гүрэниие байгуулха тухайһаа мэдүүлдэг юм. Тимэһээ энэ арадые эртээнһээ сэрэгэй хүсөөр мэдэлдэ абаад байха гэжэ Саддам Хусейн хананан байгаа гээд бэшгэдэнэ. США-гай сэрэгэй корабльнууд дээрэһээ "B-52" гэдэг самолёдууд ниидэжэ, мүн лэ бомбогонуудые хаяһан байна. Олон тоото далита ракетэнүүдэй (түрүүшын үдэр 27 ракетэ табигдаһан байгаа) Ирагай газар дээрэ тэһэрэшьшье һаань, имагтал Ирак 5 сэрэгшэ алуулаа, 14 сэрэгшэ шархатаа гэжэ мэдээсэгдэһэн байна. Америкын Холбоото Штадууд юундэ бээ даанхай, бүрин эрхэтэ Ирак гүрэниие бомбодохо болоо юм гэнэн асуудал нэн түрүүн гарана. Энэнь мэдээжэ байха ёһотой. Ирагай Кувейтдэ довтолходо, Нэгэдэмэл Национуудай Аюулгүйн Советэй шийдхэбэрээр США Ирагта довтолон, бомбодохо мэдэе һэмнай. Тиигэжэ Ирак гүрэниие "хазаарлаха" зорилго уласхоорондын томо эмхиин зүгһөө хэгдээ һэн. Мүнөөшьшье баһа тимэрхүү удхатай довтолго Америкын Президент Б. Клинтон зүблөөһөн байгаа. Гэбэшьшье тэрэ агаарай дээрмэдэлгээ яажа сагаарууддаг, ямар шалтаг урдаа баридаг юм ааб, Росси болон бусад гүрэнүүд энэ дайшалхы ябуулгануудынь буруушаагаа гү, али үгы гү гэнэн асуудалнууд гараха ёһоороо гарана.

Сэхынь хэлэхэдэ, Ирагые бомбодохо тухай ханашалгынь олон гүрэнүүд, тэрэ тоодо США-гай союзнигуудшы мэдээгүй байгаа. Гэбэшьшье Америкын госдепартаментын түлөөлэгшэ үгэ хэлэхэдэ "Росси мэдэжэ байгаад, мэдэцэгүй боложо, нюдээ тухэрээн болгобол даа" гэнэншүүгээр тэмдэглэһэн байна.

Үнгэрэгшэ долоон хоногто ООН-ой Аюулгүйн Советэй заседани зарлагдажа, "Ирагай асуудал" хаража үзэгдөө. Аюулгүйн Советэй саг үргэлжын табан түлөөлэгшын гурбанинь - Росси, Хитад, Франци Америкын Холбоото Штадуудай сэрэгэй ябуулые буруушаажа, дуугаа үгэбэ.

Һүүлэй мэдээнүүдэй ёһоор, США-гай хүн зоной 60 процентын Америкын тус довтолгые һайшаагаа гэжэ американ хэблэл мэдүүнэ.

Бил Клинтон США-гай президентээр хоёрдохойе һунгагдһан урид "шапта заагтай, эрид шапта шийдхэбэри абажа болохоор хүн" гэжэ һунгагшадай дуу улам олон болгохо гэжэ оролдобо гээд харин гүрэнүүдэй шэнжэлэгшэд заана.

Ирагта ракетэнүүдые табяжа, эрид шапта шийдхэбэри абаһан мүнөөнэй Президент Б. Клинтон, үнэхөөрөөшьшье, һунгагшадай үгэхэ дуу үшоол олон болгобо бэшэ аа гү?

ЧЕЧНЯ ТУХАЙ

Россин Федерациин Аюулгүйн Советэй секретарь А. Лебедийн хэһэн хэлсээнүүдэй ашаар Чечняда дайн байлдаан болоулагдаба гэжэ сонсохгодоһон байна. А. Лебедийн хэһэн хэлсээнэй дүнгүүдые Россин Президент Б. Н. Ельцин, Россин Правительствын толгойлогшо В. С. Черномырдин һайшаагаа гээд олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдһээ мэдэнбди. Гэбэшьшье Россин Федерациин Коммунист партиин түлөөлэгшэ Г. А. Зюганов үгэ хэлэхэдэ, Чечня тухай асуудалые Россин Федеральна Суглаанай Федерациин Советэй заседани дээрэ зүбшэн хэлсэхэ хэрэгтэй гэжэ тэмдэглэһэн байна. Юундэб гэхэдэ, А. Лебедийн хэһэн хэлсээнүүдэй үедэ Россин Федерациин Конституци сахигдаа гү, тэрэшлэн Чечнядахи байдал бүхы дээрэ зүбөөр шийдхэгдээ гү гэнэн асуудалда тодорхой харюу хэрэгтэй гэжэ тэрэ тоолоно. Чечен Республикын хуулига правительствые толгойлогшо гэжэ тоологдодог Доку Завгаев, юундэшьшье, тэрэ хэлсээнүүдтэ хабаадаггүй, энэнь ямар удха шанартайб гээд хэлсэн сооһоо ойлгогдоногүй гэжэ Коммунист партиин түлөөлэгшэ онсолон тэмдэглээ.

"Ичкерийн республикые" сонсохохо талаар хүдэлмэри эдэбхижүүлэгдэжэ байна гээд һүүлэй үеын баримтанууд гэршэлнэ. Чечняда бүгэдэ арадай һунгалт үнгэргэхэ асуудалаар партинууд, хүдэлөөнүүд болон шажан мүргэлэй эмхинүүдэй һаяхан үнгэргэгдэһэн зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ юм ха. Тус зүблөөндэ һунгалта үнгэргэхэ талаар эмхидхэлэй комитет байгуулагдаа. Эмхидхэлэй комитедэй координационно советэй орлогшо Руслан Кутаевай мэдээсэлһэнэй ёһоор, "бодото политическэ хүсэц болодог бүхы партинууд болон хүдэлөөнэй түлөөлэгшэд зүблөөндэ хабаадаа", "Дайможа" гэжэ хүдэлөөн, Чечнягай республиканска парти, национальна эблэрэлэй комитет, национальна бээ даанхай парти, "Республикаея һалбаран хүгжөөхэ талаар арадай холбоон", мүн Чечнягай хуушан Верховно Советэй депутатууд энэ тоодо оролсоно.

Дудаевай засаг барилгашадта эсэргүүгээр тэмсэдэг политическэ хүсээнүүдэй түлөөлэгшэд һунгалта үнгэргэлгэдэ ямар үүргэ нүлөө үзүүлхэб - хэндэшьшье мэдээжэ бэшэ.

Удаань хазаар, ногто мэтые зураад лэ, бүхы хубинь нэрэнүүдые бэшээб. Гэхэ мэтээр хуушанай юумэ суглуулха хорхой эдигдээ гэшээл даа.

- Буряадай эрдэмэй түб руу хэзээ ерээбта?

- Арадай дуунуудые ноототойнь бэшээдэг, суглуулдаг хүн бии болонхой гэжэ дуулахан байгаа гэбы. Мүнөөнэйнай Буряадай эрдэмэй түб дайнай урда тээ хэлэ бэшээгэй, түүхын, соёлой институт гэжэ нэрэтэй байхан ааб даа. Тиигээд тэрэнэй үндэһэн дээрэ табяад онуудай түгэсхэлдэ Буряадай эрдэм-шэнжэлгын комплексно институт байгуулагдаа. Тэндэ арадай дуу шэнжэлэгшээр ажалтан хэрэгтэй болоод лэ, намда урига хэды дахин ошобо. Нүүлэй нүүлдэ зүбшөөлөө үгэжэ, 1958 ондо комплексно институтга хүдэлмэридэ абтахан үдэртөө хүдөө гаргагдааб. Хүдөө ажахыда туһалха гэжэ городой эмхи зургаануудые уялгалдаг байгаа ха юм даа. Сэлэнгын аймагта үбнэ хуряалгада нилээхэн ябажа ерээд, нэгэшье үдэр амарангүй, түрүүшынгээ командировкодо гараа бэлэйб.

- Хайшаа гаража, хэр удаан саг соо ябаа хэн хабта? Арадай дуу суглуулха зорилготой, тиимэ даабаритай гараа хэн бээт даа?

- Тиимэ даа, арадай дуу суглуулха. Ага руу

ДУУНУУД, САГААН БӨӨНЭР, ЗАГАЛМАЙ...

“Эрхим хүндэтэ Дашинима Санжиевич! Танай хүндэтэ нэрэ зэргэнуудые тооложо барахаар бэшэ байбал: Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, “Европейский семинар по этномузыкалогии” гийн Эрдэмэй уласхоорондын жинин бодото гэшүүн, мүн Россия Композиторнуудай талбоонхой гэшүүн, искусство шэнжэлгын эрдэмэй кандидат, лауреат гээд лэ захагүй. Теэд эдэ бүхы нэрэ зэргэ олохын тула эдир залууһаа АҮҮРЭН эрмэлзэлтэйгээр ажаллаха тэргэтэй байгаа гэжэ ойлгоготой. Хаана хураһан, хэар хургуули АҮҮРГЭХЭН бэшээбта?

- 1937 онһоо хойшо республикын бүридэлдэ орохоёо ойлгон, тэрэ саанаа Агын этнономито округһоо аяр холо шодог (Шэтын областиин Бялгын районой (1937 он мотор Улаан-Хөлго-Хуаасайн аймаг байгаа юм!) Шэлэ нютагта гийнэй түрэн хүм. Тэрэ аяаркиниие Бадын буряадууд агаар юм даа. Нютагтаа хураа оложо байтарни, дайн эхилээд ха, колхоздоо ажаллаха баатай олодого. Мүнөө Буряад Республикын арадай уран зохиолы болон Цыденжаб Кимбиев, үшөө нэгэ хүхэртээ бэдэ хүсэд хүдэржөөгүй ээм тэрээ бүхы юумэ дааж, үбнэ албанда, талха таряанда, орошье ажалда ехэшүүлээ түүгүй харюусалгатай зон байди. хургуулида хураха гээд ха, колхозһоо тэрбэлээ наа, үдэ үгэжэ, бодхуулнууд гэжэ түүмэжэ болохо байгаа. Бидэ буряан хүйхэршүүл 1944 оной буряан тэрбэлээ гэжэ туршаад ха, сомоной зүблэлэй түрүүлэгшэдэ хайсахан буушуулан, зануулан байнади. Петровско-Камышанскийн педучилищидэ ажажа байһан Цыденжабни түүлим эхилбэ гээд ошоһон ха. Улаан-Үдэ гарашаһан байгаа ха. Нүгөө нүхэрнай баһал ха аргаар колхозһоо аяраа. Харин бинь үлөө, ажан ажалай хамаг юумые аяраа шахуу туйлажа гараад; түүрхялгын хамаг ажал хэжэ түрээб. Би хурахамни. Намайе “Шэтын” - гэжэ ноёдто хандааб. Түүдээрээ битнай 7 класс хүсэд түрээдүй хүн ябааб.

- Тиигээд хаана, ямар туулаа ороһон болонобта?

- 1940 ондо буряад республикын түрүүшын декада ажалтагайгаар үнгэрһэн, хайхид ехэ дэмжэлгэ абанан ха мэдэнэ ха юмта даа. Тэрэнэй үр дүн гэхэдэ, засагай хуряан зургаануудай зүгһөө Буряад Республикада оперно театрай байһан бариха, искусствын кадрнуудые

бэлдэхэдэнь, али болохоор туһалха гэхэн шийдхэбэри абтаа нааб даа. Тэрэ шийдхэбэрийн ёһоор, театрай байһанай барилга эхилээд, дайн хаатуулаа. Тэрэ минии колхозһоо табигдаад, Улаан-Үдэ ерэхэдэм, Свердловскийн консерваторидо (мүнөө Ураалай гэгдэнэ) студентнуудые абаха гэжэ байба (дайнише дүүрэхэ тээшээ түргэшлэг харгыдаа ороһон байгаа). Үнөөхи Цыденжаб Жимбиев нүхэрни намайгаа дахуулаад, комиссида абаашаба. Хүгжэмэй бэлдэхэл гэжэ юун намда байха хэм. Гэбэшье хүгжэм шагнахадаа, бага зэргэ һонор байгаа хүн хэн гүб. Намайе абаба гэшээл даа. Тиигээд лэ юухэ-юухэгүй консерваторийн студент болошобоб. Энэмнай 1944 он байгаа. хуралсалай бэлдэхэлгүй хүн хадаа түрүүшээр ядалдаа хэн гээби. ханаан хүсэл байбал, харьдаг хабсаган нүхэлхэ гэдэг ха юм даа. Эдэе хоолой тулюоршье наа, хураха гэжэ нютагһаа гараһан хойноо одоол үйлөөрөө боложо, хүгжэмэй эрдэм шудалагдаа гэшээ. Доцент Подгорныйн класста кларнет дээрэ наадажа хурааб. 1949 ондо тэбхэр хорин наһан дээрээ консерватори дүүргэжэ гараа хэм. Теэд сэрэгэй уялгата албан гэжэ байгаа. Уһан сэрэгэй албанда удааншаг лэ ябажа ерээд, Хяагтын соёл-гэгээрэлэй училищиде багшалажа эхилһэн намтартай хүн гэшээлдэя.

- Арадай дуу суглуулха, тэрэниие шэнжэлхэ шгэлэл тээшэ хэзээ “хадуурһан” гэшээбта?

- Тэрэ Хяагтада багшалажа байхадаа, Коңдаков гэжэ хуушанай юумээр һонирходог, суглуулдаг хүнтэй дүтэ танилсааб. Хяагтын музейдэ ажалладаг байһан Родион Филиппович Тутугов ехэ нүлөө үзүүлээ даа. Тиигээд битнай урданай юумээр, этнографьяар һонирходог болоо хүм. Нэгэтэ амаралтын үедэ хэн ха. Бадынгаа Тэрэбхээн нютагта ошоод ябатараа, нэгэ айлай газар ехэ гоё мүнгэн эмээл харажархёод, булгынь зураад, хойто, урда бүүргэ, улам, дүрөө дүрөөбшэ - бүхы хубинь нэрэнүүдые хурга хухадгүй бэшээжэ абаа бэлэйб.

гараа хэм. Түрүүшымни командировко аяр гурбан хара үргэлжлөө. Дүрбэн зуугаад дуу бэшээжэ асарһан хүм. Магнитофон һая бии болоод байгаа. Институт намда магнитофон үгөө. Юу хэлээ гэшээбтэ - ээ! Зон һонирхохо. Дуушаниие дуулуулаад, өөрыень шагнуулхада, суу дүрбөл болоод лэ, зон олоороо суглархал даа. “Би дуулахам, намай бэшэг”, - гэдэжэ, ошор болошохо. Угайдахада, буулгаха миндаһан гамтай. Тиигээд лэ тон бэрхэ дуушадые бэшэхэ, миил һонноушадые хорихо хэрэг гараша хэн.

- Сарай эбэрые саб шүүрээбэ гэхэншүү, түрүүшынгээ командировкоһоо олзотой омогтой бусаһан хүн ха юмта даа.

- Тиигээжэ тоолоходо болохо. Тиигээд хойто жэлын гансаарандам машина үгөө юм. Тиихэдээ аяр Үдирэнгэ хүрэтэр ошоһон хүм. Тэндэ Бальжин хатанай ордон бии гэжэ дуулаһан байгаа. Ордонһооньше үлэһэн юумэ үгы даа. Шулуу шохойень ородууд абажа, өөһэдынгөө баригада хэрэглэһэн юм гээ хэн. Буряад зон үсөөн, юрэнхыдөө - малшад. Түрэлхи хэлээ мартгаагүй байгаа хэн, мүнөө ямар болоо юм, бү мэдэе.

- Тиигээжэ дуу-шуу, ажаһуудалда хабаатай юумэнүүдые суглуулжа, бэшээжэ ябахадаа, Танай ороогүй орон нютаг, буугаагүй булан тохой хомор лэ аабза?

- Үнэхөөрөөшье, Буряад орондо буугаагүй булан гэжэ байхагүй. Шэтын областиин Ага, Онон, Угдан, Хөлго, Эрхүүгэй можын буряад нютагуудта минии ороогүй айл, хуурин гэжэ байхагүй. Буряадууд гэшэмнай баруун тээшээ Красноярска хизаар, зүүн захань Амар мурэн - иимэ ехэ дайдаа таража хууһан зон гэшээл даа.

- Танһаа урда тээ буряад арадай дуунуудые бэшээжэ абанан ушар бии гү?

- Композитор Берлинскийн бэшэһэн зүйлнүүд байха ёһотой аад, мүнөө олодоогүй. Үгы хэгдэһэн, халаһан юм гү - мэдэхын аргагүй.

арадынгаа эртэ урдын дуунай үгэнүүдые, аялга хухалгынь хосоролгоһоо абарһан хүн Та болоно бэшээгта?

- Зүб даа. Мүнөө минии ябаһан шэнгээр экспедицидэ ябаа наа, буряад арадай жэнхэни дуунуудые дуулаад үгэхэ хүн үгы шахуу болоо. Би золтой байгаа, үрдээб гэжэ ханагшаб. Магнитофонной миндаһан дээрэ минии буулгажа абанан хэдэн арбаад мянган хоморой дуунууд Буряадай эрдэмэй түбэй ниитын эрдэмэй институтдай гар бэшээгэй таһагта хадагалаатай, хэтэдээ үлэхэ.

- Эсэшье сусаһагүйгөөр ябаһанайнгаа ашаар “Буряад арадай дуунуудай” гурбан боти ном хэблүүлһэн байнат...

- Тиигээб. Түрүүшын боти соо хори-буряадуудай (1964 он), хоёрдохи соонь - Сэлэнгын буряадуудай (1969 он), гурбадахи соонь - баруун буряадуудай (1980 он) дуунууд ороо юм.

- Эдэл хүдэлмэринүүдээрээ 1970 ондо искусство шэнжэлгын эрдэмэй кандидаттай нэрэ зэргэ хамгаалаат. Тиигэжэ үндэһэн хүгжэмэй этнографийн, аман

гансал һайхан Эреэн Тарбажа амидыруулжа шадаха байгаа. Тиигээд Алтан Шагайн Агы Шарга морин тэрэниие асаргаад, эзэнхэйнгээ яһан дээрэ табихадань, басаган Алтан Шагайе амидыруулхаа арсаад, булжамуур боложо, огторгой руу дэгдэн ниидэшээб. Харин Агы Шарга морин загалмай шубуун боложо хубилаад, хойноһоонь ниидэн хүсэжэ, Алтан Шагайе амидыруулхыень баадханан түүхэтэй. Юрэдөө, сэхыень хэлэбэл, буряад, монгол, хальмаг болон түүрэг хэлэнүүдтэ загалмай, энээндэ дүтэрхыгөөр үгүүлэгдэдэг үгэнүүд хэрээһэ гү, али мяхаша шубууе тэмдэглэнэ. Теэд шубууе хабсагайн зураг дээрэ хэрээһэн түхэлтэйгөөр харууһан ушар байха. Гадна хабсагайн зурагууд дээрэ бугануудые, моридые ниидэжэ ябаһан түхэлтэйгөөр харууһан байдаг. Эрдэмтэдэй нэрлэһэн бугата шулуунуудые (оленние камни) загалмай гэжэ нэрлээ наа, тон зүйтэй. Энээниие удхалан, малтан хөөрэхэ болоо наа, удаан саг хэрэгтэй. Хожом энээн тухай тусгаар статья бэшээбэл, дээрэ хаш даа.

- Тиигэжэ хэшээгү! Олон яһата арадуудай эртэ урдын шажан мүргэлые, этнографийе, томьёо үгэнүүдыень зэргэсүүлэн шэнжэлхэдээ, Та хүлээгдээгүй дүн гаргаа байнат. Сагаан бөө мүргэлэй түүхын үндэһэн хэзэни эртэ урдын энэдхэг - иран, үргэнөөр харабал, энэдхэг-европын мүргэлһөө гарбалтай гэжэ номойнгоо түгэсхэлдэ бэшээнт...

- Энэ үлгэн дэлхэй дээрэ бүридэһэн хүгжэлһэн гансаханшье үндэһэ яһатан зонгодон сэргэдэл, нэгэл газартаа амидаржа байгаагүй, хэр уһаа шэнэ газар нютаг руу цүүжэ (энээниие миграци гэдэг), бөө бөөдэ нүлөөлжэ, бөө бөөгөөз шилэжэ, холсолдожо байһан ха юм даа. Энээниие түүхэшье гэршэлхэ. Эртэ урдын сахилгаан тэнгэрийн энэдхэг-иран бурхад Айа, Газар эхэ Ерд гэшээдүүл олон тоото нүүдэлэй долгин дээгүүр эбхэрэн, Ази түби руу, онсолон хэлэбэл, Байгал шадар хүрээжэ ерэхэн байна.

- Сагаан бөө хара бөөнэрһөө илгаатай гэнэт...

- Илгаатай даа. Сагаан бөөнэр гэшээ зондо туһалха, хүндэ һайниие хэхэ табисууртай. Хара, сагаан бөө тухай асуудал - ехэ темэ, энээндэ баһал тусхай статья зориулахаар.

- Нонин даа. Та ехэ даруу хүн байнат. Уласхоорондын хуралдаануудта хабааһан, Монгол, Урда Корей, Итали, Германи болон бусад оронуудаар ябажа, этнографийн асуудалаар элидхэл хэдэг, лекци уншадаг тухайдаа хэлэбэгүйт.

Ажалайнгаа замые багшалаалгаар эхилһэн Та мүнөө баһал багшалажа эхилһэн байнат. Зүүн Сибирийн гүрэнэй соёлой академийн этнологийн, аман зохёолой кафедрада ямар ажалтаниие бэлдэнэбта?

- Этнографуудые, үльгэр түүрэгшэдые гэхэ мэтэ. Минии суглуулһан далай ехэ дуунуудые, аялгануудые темэ темээрнь хожомоо шэнжэлхэ зон хэрэгтэй ха юм даа.

- Зүб лэ даа. һайнта даа. Зохёохы, шэнжэлхы ажалдатнай үндэр ехэ амжалта хүсэнэб! - һайн даа!..

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай хүндэ жэлүүдтэ Охор-Шэбэр нютагай үхибүүдэй хахадаа олонхинь хургуулида ябах шадалгүй байшоо хэн. Эдихэ, ууха юумэн үгы, 5 литр ухан соо 150 грамм зутараа бусалгаад, тэрэнээ 5-6 үхибүүд уугша хэмди. Сай гэжэ байхагүй, орондонь ой модоной захаар ургадаг ута ногоотой улаалжаргана гэжэ ургамал, алирһанай намаа гэхэ мэтые суглуулжа, сайн орондо шанахаш. Булта мэдэнэбди, тэрэ үедэ хүдөөдэ хайн хубсаһа хунартай үхибүүд харагдахашьегүй, эхэнэрнүүд юбкэ оёжо, үмдөөд ябагша хэн.

Хооһо нойтоор ябажа, ажал хэдэг хэмди. Намартаа сентябрь, октябрь харануудта таряа хуряалгын хүүдээр хоолоос түүжэ суглуулаад, хамтын зөөридэ тушаадаг бэлэйбди. Харин хабартаа саһатай поли дээрһээ үнөөхил хоолоосоо түүжэ, гэртээ асараад, эдээн болгохош, гайтайл саг байһан даа. Буруундай арһаар оёгдоһон гуталнууднай нэбтэ норшоод, дараылдажа, үмдэхөөр бэшэ болоод байха.

Тэрэ үедэ Хүлтэг станциһаа малдаа мэхээр асардаг хэн. Бидэ, хооһоор ябаһан үхибүүд, тэрэ мэхээрээ химэлжэ, гэдэһээ садхаһан болоод ябахабди. Дайнай үсын үхибүүд бага балшар наһанһаа хажуур гартаа барижа, үбһэ сабшаха, газар борнойлхо, юрэдөө, хэжэ шадахагүй юумэнинь гэжэ үсөөн хэн. 13-14 наһатайшуул морин жаткаар таряа хададаг бэлэй. Зүгөөр мүнөө үсын

үхибүүдые тэдэнтэй жэшээд үзэбэл, "унахабди" гэлдэхэ байха. Тээд дайн гээшэ ямаршые хүнэй зоригые хатуужуулха юумэн гээшэ аабза. Мини ханахада, үхибүүдһээ болохо үтэлһэн хүгшэд, үбгэд хамтын ажалда арга шадалаараа ябалсадаг байгаа. Баармад, Эхэ оронойнгоо, үринэрэйнгоо түлөө ханаагаа зобожо, бага зэргэшые тухаламжа хүргэхэ ханаатай, халиралдан, ажал

ехэшүүтэй адли ажал хэлсэжэ ябаһан үхибүүдые хүндэлхэ ёһотойбди. Манай нютагай хүбүүд, басагадые нэрэ нэрээрнй нэрлэбэл: Ендон, Даши Сагановууд, Жамса Маланов, Бато Бирбаев, Сырен Сыренов, Шоён Зодбоев, Ринчин, Санжай Ганжаевууд, Санжай Сушкенов, Лопсон-Нима Гыргенов, Шагдаржап Миронов, Володя, Базар-Сада Тахановууд, Миша Алсаев, Шорон, Сэндэ

Нуржима Имелкенова, Янжиг Хихаева гэгшэд эрэншүүдэй хэдэг ажалые дууһан хэжэ гараа. Ямар бэрхэ, шанга бэе махабадтай басагад, бэрээд ябаа гэһэнэб!

ХТЗ, ЧТЗ-60, НАТИ түүхэлнүүдэй гэнжэтэ ба сахаригта тракторнуудые Дари, Бадма Сыреновүүд, Нима-Сырен Шобонова, Янжид Сынгелова, Дари Хурбаева гэгшэд жолоодожо, яһала хайн үрэ дун харуулаһан. 14-16 наһа гүйсэжэ

Тэдэнэй хажуугаар "Путь Ленина" колхозой 7 жэлэй хургуулин багшанар, Шаргаевтан, С. С. Сыренова, Г. Д. Таряшинова, Е. А. Шарагулова, С. З. Таханова гэгшэдэй агитаторай уялгы бэрхээр дүүргэжэ байһыень нютагтань мүнөөшые дурсадаг.

Миний ханахада, ажалы ветеринари фельдшер Павел Тюменцев аргагүй ойлгосотойгоор дайн тухай орд ба буряад хэлэн дээрэ хөөрэдэ хэн. Сталинай хэлэһэн үгэнүүдэ хүнэй зүрхэ хүдэлгэмөөр хөөржэ үгэхэ. Орд буряад хоёрһоо гарбан Павел Тюменцев дүрбэн тэгшэ шадабаритай хэн. Хүнэй яһа уһаа эбдэрхэдэ, түргэн эдэгээд

Нэрэ нэрээрнй дурсахада

ДАЙНАЙ ҮЕЫН ҮХИБҮҮД

хэлсэжэ ябадаг бэлэй.

Зундаа Хасууртада, Нурада үбһэшээдэй звеногойхид амарха сүлөөгүйгөөр, хүнини 1 час болотор үбһэ сабшадаг, тармадаг хэн. Звено бүхэндэнь 9-13 хүн, тэдэнэй 7-8-ниинь үхибүүд. Үбһэндөө гараад, түрүүшын үдэр хургаагуудые отолжо, үндэр отог бодхоожо ородог хэмди. Ажалай үедэ гэртээ ошохоёо айхаш, аягүй. Тоо бүридхэгшэ хүн бүхэнэй хэды шэнээн үбһэ хуряаһые ходол мэдээсэжэ байха. Хэһэн ажалаараа обёсой талханда хүртэхэш. 150 граммһаа 1 килограмм хүрэтэр талхан үгтэдэг байгаа. Килограмм талханда үсөөхэн лэ хүнүүд хүртэдэг хэн.

Дайнай жэлнүүдтэ хулгайшад, мэхэшэд гэхэ мэтын буруу ханаатайшуул байгаагүй гэжэ хананаб. Тэрэ жэлнүүдтэ

Сымбеловууд, хоёр Асадулинууд, Лопсон Бунаев болон бусад дайнай үхибүүд болоно.

"Путь Ленина" ажахын хоёр хү наалин фермэнүүдтэ хүдэлһэн ажалай түрүүшүүдые нэрлээгүйдэ аргагүй. Шойжод Зурбаева, Ринчин Манзаракшеева, Содмо Сыренова, Сыретор Попанова, Долгор Молонова, Долгор Барбуева, Сырен Будаева гэгшэдэй хүсөөр хүнэй түсэб дүүргэгдээд лэ байгаа. Харин таряан ажалай бригадын гэшүүдые тоолоо хаа, Дулма Балданова, Дэжид Зодбоева, Сырен-Дулма Саганова, Ханда Бунаева, Долгор, Сэндэ Ускееванууд, Янжид Хамчаева, Сырен-Дыжид Гомбоева, Сырен-Дулма, Сыбек Романованууд, Долгоржап, Сыбек Шактамаеванууд.

ябаһан хүбүүд прицепшүүдээр хүдэлхэ зуураа, трактор агтын оньһон техниктэй танилсажа, жолоошод болоо хэн. Тэдэнэй тоодо Жамса Маланов, Бато Бирбаев, Сырен Сыренов, Ендон Саганов, Шагдаржап Миронов, Лопсон-Нима Гыргенов, Сырен-Доржо Майдарханов гэгшэдые хайнаар хананаб.

Үхибүүд үбэлэй сагта 3-4 хүрээжэ ябаһан сарнуудые тэргэ шаргада хүллэжэ, ажахынгаа клубта, улаан буланда, контородо, тугалнуудай байрада түлээ шэрэжэ асардаг хэн. Тэдэнэй хажуугаар малай шэбхэ поли дээрэ гаргажа гараадаг байгаа. Энэ ажалайнгаа хоорондуур гэртээ түлээ залһаа оруулдаг байһаниинь мэдээжэ бишуу.

Хаа-яа аймагай түбһөө ерэнэн хүнүүд дайн тухай мэдээсэхэ.

Дүлэтэ дайнай жэлнүүдтэ "Путь Ленина" колхозые Б.М. Алсыева (1941-42 онууд), Д.Х. Таряшинов (1942-44 онууд) саашань 1944-47 онуудта анхандаа ажахынгаа тракторнай бригадые толгойложо ябаһан А.Б. Шобонов хүтэлбэрлэһэн бишуу. Эдэ тоологдоһон нүхэдэй зариманиинь манай дунда үгы.

Тэрэ холын дайнай үесн нүхэдөө ханажа нуухадаа, ямар хүндэ сагта ажал хэжэ, хүдэржөө гэһэнэбди гэжэ сэдхэхэжэ ябадагби. Эхэ оронойнгоо, газар уһанайнгаа бултанай түлөө ехэшүүтэй хамта хүдэлжэ гараабди.

Б. БИРБАЕВ,
СССР-эй, РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник,
Буряад Республикын габьяата багша.

"ЖАРЯ ХҮРЭЖЭ ЖАРГАЖА..."

Хурьһэгтэ алтан дэлхэй дээрэ тон дүгөөр, уринаар ханагдаха эжи гээшэ ха юм даа. Эхын зүрхэн гээшэ нимгэхэн, дулаахан, зөөлхэн юм. Эхын лэ пангин хургаал, заабаринуудһаа үхибүүнэй саашанхи харгы дудьдадаг. Тиммэхээл хүн бүхэн эхын хургаал заяандаашые маргашгүй ябадаг. Үхибүүгээ тэжээжэ, хүн болгохо гээшэ ехэ харюусалгагай ажал ха юм.

Миний эжы, абамин арбан хүүгэдэй эхэ, эсэгэ. Бултанаймнай гарые ганзагада, хүлэмнай дүрөөдэ хүргэжэ, наһанайнгаа амаралтада гараад, аша гушана хаража, баясажа байдаг юм. Эжынын Дашинеа Хандама 1942 ондо аглаг хайхан Ага шотагай хүдэлгэ хуурида түрэнэн юм. Бүлэ соогоо 2 хүүгэдэй эхэн болоно, абань Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда ошоод бусаагүй. Тиммэхээ балшар бага наһанһаа хүндэ, хара ажал хайн мэдэхэ болоһон байгаабди.

20 наһатайдаа минин абатаймин танилсажа, Барбуев Цыпыл гэжэ айлда бэри боложо бууһан юм. Тэрэ гэлээр 35 жэл үнгэршоо. Гушан табан жэл соо арбан хүүгэдэ булгынь хургуулигай болгохо гэжэ нилээд ехэ оролдогдог гаргаһан бэлэй. Мүнөө булта эхэ, эсэгынгээ эрхим хургаалаар "хүндэ хэлүүлэнгүй, нохойдо хусуулангүй" үндыгөөбди. Эгээл одхон дүүмнай 10-дахи класста нуража ябана. Харин бэшэмнай дунда хургуули дүүргээд, булта мэргэжэлтэй, гэр бүлэтэй болонхой - хаа хаанагүй ажаһуудаг. Бултанай түлөө ханаагаа зобожо, холын харгыда гарахадамнай, хайниие хүсэжэ, амжалта туйлахадамнай, адли баярлалсаад, хүндэ сагта хамһалсаад ябадаг. Зунай сагта олон хүбүүд, басагадын эжы, абаяа эрьежэ, баясулдаг. Аба, эжымнай бидэниие ажабайдалай үргэн харгыда гаргаад, хоодоо омогорхожо, ороһон гарһан хүндэ хөөржэ, амар мэндэ түрэл тоогтодоо ажаһуудаг. Эхэ, эсэгын жаргал энэл бэшэ гү?

Бидэ үри хүүгэдын эжы, абаяа жара хүрээжэ жаргажа, ная хүрээжэ налайжа, олон жэлдэ сэдэр сарюун зандаа ябахыень үреэнэбди.

Долсон ЦЫПЫЛОВА,
Буряадай гүрэнэй университетэй 4-дэхи курсын оюутан.

БОЛГООМЖОЛОГТЫ: БРУЦЕЛЛЭЗ

Үхэр, хонин, ямаан, гахай гэхэ мэтэ амитадаһаа хүнүүдтэ энэ үбшэн халдадаг. Бруцеллёзоор үбдэлһэн хүнһөө бусад зон халдахагүй.

Нервын, зүрхэнэй, яһанай бусад органуудые дайража, нугарһанай нервэнүүдэй үндэһэнэй хабдар, неврит, артрит үбшэнгүүдые хүжэрөөдөг юм. Үбшэнэй халдаһанай хүлээр долоон хоногһоо 2 нара болотор дада үень үргэлжэлжэ магад. Саг үргэлжын үбшэн болобол, хэдэн жэлээр халахагүй.

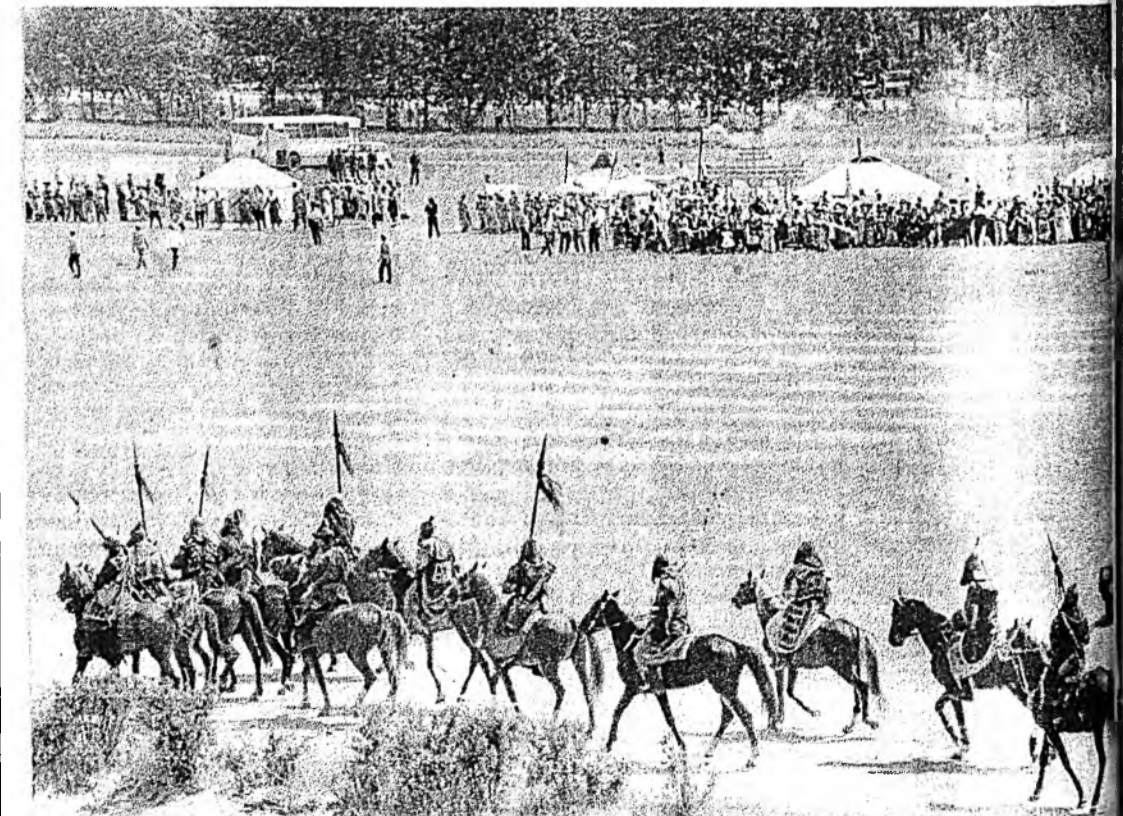
Бруцеллёзой микроб ехэ температурада, наранай шанга элшэ доро түргэн үхэдэг юм. Тухай зүйлнүүдээр халдабаригта микробуудые усадхажа болохо. Хүнэй эдэе хоолой зүйлнүүд соо (45 үдэр болотор), мыхан соо (1 нара), ноһон соо (3 нара) эгээл удаан ажамидаржа байдаг юм. Үбшэн амитадые харуулахадаа, алишые түүхэй хү уухадаа, мяха эдихэдээ, ноһоо сэдэрлэхэдээ, шэбхэ хэрэглэбэл, хүн зон энэ үбшэ халдадаг.

Бээ ариг сэдэрээр абажа хайса бусалгаһан хү, мяха хэрэглэхэ ёһотой. Хүүгэдые үбшэн амитадта дүтэлүүлэнгэ, газархи хорёо, дал соохиёо хайнаар сэдэрлэхэ хэрэгтэй. Үмсэһөө хүнүүд хү, мяха абабад ветеринари гэршэлэлгынь асууха аргатай. Газаргаа үхэр мал баридаг зон заабол малай бруцеллёзой шалгалта гаргуула ёһотой.

А. БАЙРОНОВА,
Улаан-Үдэ хотын ЦГСЭН-эй врач-эпидемиолог

БАГАХАН НЮУСАНУУД

- * Тухай сабуунай үгы наань, органическа хоёр хүсөөг шэл хайшан гээд ялахаб?
- Ямаршые пластмасса абаад, жэшээлхэдэ, хүүгэдэй хуушан нааданхай буталжа, жэжэ болгоод, шэл амнарта соо хэхэт. Иүүдэнь ацетон гү, али хайлууддаг бодос дээрэлһэнь юулэжэ хээд, хабхагаар нягтаар хабхалатгы. Нэгэ хэды минута болоод харахадатнай, пластмассатнай хайлошоод байха. Тийхэдэ танай хэрэглэхэ сабуун бэлэн болобо гээшэ.
- Сервангын шэлын даржаганадаг болошоо. Яаха ёһотойб?
- Дээрэхи хүбөөдэнь нэгэ хэдэн хүсөөг лейкопластыр, няажархиты. Өөһэдынгөө котельнээ түлжэ, гэрээ ууралаар дулаасууддагбди. Үргэн болгогдоһон уһатай баагнай чердаг дээрэ түхээрэгдэхэй юм. Тиймэ тула тэрээн соохи уһаниинь түргэнөөр шэргэшэнэ. Уһатай хүнэг барижа, үдэрэй хэдэ дахин чердаг дээрэ гараха гээшэ бэлэн бэшэ...
- Заншалта болоһон энэ гуримаа орхихын тула бааг соогоо 20-30 грамм машинын тоһо нэмэжэ хэбэлчнэй, уһан шэргэхээе болхол.
- Соогын подоконник гэрэй хана хоёрой хоорондо ежхэн забһар бии болошоо. Тэрэнээ ямар юумээр будажа, үгы хэхэб?
- Цементын холисо түрүүн бэлдэхэт. Тийгээд хууша хаашан бүдэй таһархайгаар гү, али ната-нотэ юумээр хайсахан нягтаар шэглэгты. Үлэһэн цементынгээ холисоор хашана будажа, сагаадахат.
- * Ханынгаа хуушан избёосо хайшан гээд ажал багатайгаар хюһажа абахаб? Энэ хүндэ ажалые яагаад хүнгэдхэхэб?
- Ханадаа талхан сабуу түрхээд үзэгты. Тэрэнэйнгээ халта баряадхихадап, хюһуураар избёосохоёо хюһахат.

Гэсэр богдын гушан гурбан баатарнууд Буряад орондо. В. МАТВИЕВСКИЙН

БУРЯАД ОРОНОО ТҮПӨӨЛБЭ

Олондо мэдээжэ "Тоонто" гэхэн арадай ансамбль оорын онсо шэнжэтэй, үндэһэн арадайнгаа соёл, ёно заншал, дуу хатар хэргээхэ, хүгжөөхэ гэхэн зорилготой юм.

Ансамблин программа соо урданай буряад дуунууд, ёхор нааданууд ороно. Энэ хайн дуратанай бүлэг эддэб мэргэжэлтэй, наһатай зон - журналистууд, инженернууд, багшанар, оюугад, пенсионернууд, алба хаагшад ороно. Тэдэнэр сүлөө сагаа арадай искуствада зориюлна. Тус ансамбль 5 жэл соо ажаллахадаа, олон фольклорно фестивальнуудта, хайндэрнуудта хабаадаа: "Байгал - дэлхэйн дээжэ", "Байгал - Мишиган: нуурнууды хамгаалай!", "Гэсэриада-95" гэхэн конкурсн шаңда хүртэһэн, Хитадта, Монгодо концертээ харуулан.

Байгша оной сентябриин 1-һээ 9 болотор Америкын Холбоото Штадуудай Гонулуу хотодо үнэргэгдэхэ американ түбэй бага арадуудай олоборин ба уран найханай зохёохы ажалай намарай заншалта яармагта "Тоонто" ба Дымбрыловтэнэй гэр бүлын ансамбльнууд уригданхай.

Тийхэдэ олон спонсорнууд мүнэнэй талаар туһалжа, тус ансамбльнууд сентябриин 5 - да Гавайска олтирогой Гонулуу хото мордобо. Амжалтатай ябахыень хүсэбди!

А. ПЕРГЕНОВ.

"ТАЛЫН АЯЛГА" ТҮНХЭНДЭ

Баяхан аймагаймнай Аршаан, Хэрэн тосхонуудта Эрхүүгэй можын Усть-Ордын буряадай автономито тойрогой "Талын аялга" гэхэн дуу, хатарай ансамбль һонирхоомо гоё найхан концерт харуулаа. Тус ансамбль 1992 ондо Усть-Ордын соёлой байшангай дэргэдэхи арадай ансамблин нуурн дээрэ мэргэжэлтэ ансамбль боложо байгуулагдан юм. Хоёр жэлэн саада тээ Буряадай Гүрэнэй дуу, хатарай "Талын аялга" ансамбльнаа Буряадай Республикын габыяата артистнууд Т.А.Асанова, А. Ертагаев, В. Таршинов гэгшэд уригдажа ошоод, ажалланад.

Түхэн ийтагаймнай басаган, анхандаа "Байгал" ансамблин гол дуушаньяһан Т. Галсанова энэ удаа айлшалхадаа, Б. Цырендашиевой "Уянга", П. Дамирановой "Улаалзай сөсгүүд" гэхэн дуунууды ханшоурдажа, харагшадай зүрхэ сэдхэхэ хүлгөөгөө. Залуу дуушад А. Намжилов В. Таршинов хоёр буряадайнаа шэнэ, шэнэ дуунууды уянгай гоёр зэдэлүүжэ, нэрбэмэ алыга ташаагада хүртөө. В. Гилязов С. Шабаганова хоёрой тус тустаа найруулан табиһан "Баяр", "Талада" гэхэн хатарнууды залуу зүжэгшэд уян нутархай, хүнгэн солбоноор гүйсэдхэжэ, хүн бүхэниин һонирхуулаа. "Талада" гэхэн хатарынь жөнхөн буряад арадай аялганууд доро согтой хүнгэнээр, залуу наһанай замтайгаар гүйсэдхэгдөө. Хүгжэмэй оркестр "Жалан хар" гэхэн монгол дуунай хүгжэмэй аялгаар зохёогдон хүгжэмтэ зураглал тон һонирхолтойгоор, шодонэй шэмэг болгон гүйсэдхөө гэжэ тэмдэглэлтэй. Багахан оркестр байбанше, инструмент бүхэн оорынгоо партине тодоор наадажа, хүгжэмшэн бүхэн бэли шадабария харуулаа. Концертн түгсэхэдэ А. Намжилов В. Таршинов хоёр ятаганадай ансамблин дэмжэлгэтэйгээр олондо мэдээжэ болоһон А. Андреевэй "Тоонто нотат" гэхэн дуу дуулажа, харагшады баяруулаа.

"Талын аялга" ансамблин директор, Россин Федерацин соёлой габыяата хүдэмэрилэгшэ А. Б. Бутуханова ингэжэ хоорэбэ:

- Манай ансамбльдэ ехэнхидэ бэлигтэй залуушуул хүдэлнэ. Танай аймагай Таһархай шотагай А. Хусаева бэлигтэй хатаршадаймнай нэгэн. Ансамбльнай мэргэжэлтэ коллектив болоһоор дүрбэн жэл болобо. Энэ хугасаа соо Эхэ оройнгоо нислэл Москва, Кемеровэй, Шэтын можонуудаар, Буряадай, Тувын, Саха республикануудаар, Атын буряадай автономито тойрогээр болон Эрхүүгэй можын буряадуудай ажаһуудаг Ойхоной, Хашадай (Качугай), Нижнеудинскын районнуудаар, мүн гадаадын оронуудаар гэхэдэ, Узбекистан, Германи ошожо, концерт наадаа харуулаабди. Наядаа Люксембург ошохо уригагайбди. Мүноо бидэнэр Буряад оройн үзэсхэлэнтэй найхан Түхэндэ хоёрдохие эрэбэбди. Нёдондо хабар аймагайтнай түб Хэрэндэ шэнэ соёлой байшангай цээлгэдэ эрээ һэмди. Илангаяа зунай сагта аршаан булагта шотагтнай гоё найхан даа.

"Талын аялга" ансамблинхидай дуу, хүгжэм, хатар, зугаа түби дэлхэйгээр зэдэлжэ, суурхажа байһай даа гэжэ үрээ.

В. БИЛЬТАГУРОВ.

МОРИН ХУУРАЙ АЯЛГА ШАГНАХАДАА...

Улаан-Үдэ хотымнай университетүүд, академичүүд болон колледжнууд сентябриин 2-һоо хуралсалайнгаа жэл эхилбэ гэшэ даа даа...

Тийгэжэ энэ үдэр, үглөнэй 10 сагта, Пётр Ильич Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй колледжын багшанар, оюугад концертнэ зал соогоо сугларжа, 1996-1997 онуудай хуралсалай жэлэй эхилбэ баяр ёһололой оршон байдалда үнэргэбэ.

Колледжын директор Наталья Васильевна Елизова багшанар болон оюугадаа хани халуунаар амаршалхадаа: - Мүноо эхилхэн хуралсалай жэлэй үедэ колледжынгоо 65 жэлэй ойн баярые тэмдэглэхэбди. Тиймэһээ энэ ойн баяраа оюугадай хуралсалай эрхим дүнгүүдээр угтаха болоһонди, - гэжэ онсолоод, - мүноо хүшэр хүндэ сагай тохёоллоод байгаанше һаань, ажалдатнай, хуралсатнай амжалта, бэеын энхэ эдүүрые хүсэбди! - гэжэ үрээбэ.

Һүүлээрнэ Соёлой министрствын зүгтөө энэ баяр ёһололой суглаанда хабаадаһан министрэй орлогшо В. С. Пискунов колледжын багшанарые, оюугады мүн ээ амаршалаад, олон жэлэй туршада амжалтатайгаар ажаллажа ябаһан Буряад инструментнуудэй таһагай багша Аюша Арсаланович Арсалановта "Россин Федерацин искусствын габыяата ажал-ябуулагша" гэхэн үндэр нэрэ зэргын үнэмшэлтэ энгэрэйн тэмдэгтэйгээр барюулаад, найн найханше хүсэбэ.

Уданшьегүй дуушадай, фортепианын, Ород болон Буряад инструментнуудэй таһагуудай багшанар болон оюугад классуудтаа таража, хуралсалайнгаа жэлэй түсэб, зорилго тухай хэлэбэ.

...Буряад инструментнуудэй таһагые даагша Вера Намдаковна Шамбееватай уулзажа, хэдэн асуудалтайгаар хандаба.

АСУУДАЛ: Вера Намдаковна, нэн түрүүн - шэнэ хуралсалай жэлээр амаршалнаби!.. Буряад инструментнуудэй таһаг тухайгаа тошо тэдыгээр хөөржэ үгыт?

ХАРИУ: Манай Буряад инструментнуудэй таһагай анхан тогтоһон саһаа хойшо 26-дахы хуралсалай жэл эхилбэ гэшэ. Нёдондо бидэнэр 25 жэлэй ойн баярые тэмдэглэе һэмди. Энэ хугасаа соо чанза, ночин, ятага, хуурдээрэ наадажа хураһан хэды олон хүбүүд, басагад мэргэжэлтэд боложо гараа гэшэ һэм?! Тэдэнэр түрэл республикынгаа хүгжэмэй хургуулинуудта, Гүрэнэй теле-радио компаниин оркестрээ, "Байгал" ансамбльдэ, мүн ээ Эрхүүгэй, Шэтын

областьнуудай Усть-Ордын округой "Талын аялга" гэжэ ансамбльдэ, Атын округой "Амар сайн" гэжэ ансамбльдэ гол түлэб ажаллажа, талаан бэлигээ арад золдоо бэлэглэжэ ябана.

АСУУДАЛ: Үнэргэн хуралсалай жэлэй һүүлээр хэды хүн мэргэжэлтэн боложо гараа һэм?

ХАРИУ: Үнэргэн хуралсалай жэлдэ 16 хүн мэргэжэлтэн боложо, хуража гараа һэн. Тэдэнэй олонхиинь дипломоо абажа, эльгээгдэхэн газартаа ошожо, хүгжэмэй хургуулин багшаар ажаллажа эхилхэн байха ёһотой даа. Мүноо сагнай жэгтэй хүшэр байна, ямараар түбхиноо хаб? Мэдэгдэнгүйл даа... Тийхэдэ Лариса Гумпылова, Рада Дылгерева, Ирина Очирова гэгшэд мэргэжэлээ дээшлүүлэхээ оролдожо, Зүүн Сибирын искусство болон соёлой академидэ хурахаая ороһондонь, бидэ, багшанар, баяртай байнабди.

АСУУДАЛ: Мүноо 1-дэхи курсда олон оюугад ороо гү?

ХАРИУ: 3-4 жэлэй саада тээ 20-30 оюугадые 1-дэхи курсда абадаг байгаа һэмди. Энэ жэлэй шаалгалтын үедэ олон абитуриентнууд байбанше һаань, тэдэн сооһоо эрхимэй эрхимыень шэлэжэ, 11 оюугадые абаабди. Тийхэдэ, хэнтэйне мэдхээр, мүноо хүшэр сагай тохёоллоод байбанше, хүгжэм, дуунда дуратай 7 оюугадые коммерческээр гэхэ юм гү, мүноо тэдөөд хураха гэжэ эрээ ябана.

АСУУДАЛ: Багшанар тухайгаа хөөржэ үгыт?

ХАРИУ: Эдэ һая оюуган болоһон залуухан хүбүүд, басагадые уран найханда, хүгжэм-дуунда улам-улам дуратай болгожо, бэлиг шадабарыень элнүүлэн хүмүүжүүдэг багшанарнай олон. Эдэмнай СССР гүрэнэй байхада, оройнгоо ехэ-ехэ хотонуудта ошожо, консерватори гү, үгышые һаа - искусство болон соёлой академи дүүргэнэр мэргэжэл эхэтэй багшанар юм. Урма баяртайгаар нэрлэжэ хэлэхэдэм болохо: Россин Федерацин искусствын габыяата ажал-ябуулагша, дирижёр, арадай инструментнуудэй оркестрэй хүтэлбэрилэгшэ, Санкт-Петербургийн консерватори дүүргэнэр Аюша Арсаланович Арсаланов; Россин Федерацин искусствын габыяата ажал-ябуулагша, композитор, оркестрэй партитурын ушналгаар багша Сергей Степанович Манжигеев; чанзын

багша Цыпилама Ринчиновна Балабанова, хуурай багша Наталья Гыльковна Базарова - хойулаа Ташкентын консерватори дүүргээ һэн...

АСУУДАЛ: Тамнай, Вера Намдаковна, ночиной багша, баһал Ташкентын консерватори дүүргээ бэшгүт?

ХАРИУ: Тийгээ... Саашань: Буряад Республикын соёлой габыяата хүдэмэрилэгшэ, чанзын багша, Зүүн Сибирын искусство болон соёлой академи дүүргэнэр Саяна Добчиновна Гуреева; тийхэдэ Саяна Добчиновнагай шаби байһан Светлана Николаевна Будаева, чанзын багша, Красноярскын искусствын академи дүүргэнэр юм. Алма-Атын консерватори дүүргэнэр Генима Цыдышова, Дундковэй - хуурай багша, Аяар хольн Кишинёвын консерватори амжалтагайгаар дүүргэнэр Елена Ивановна Донитова иочиндээрэ оюугадые хурганан... Ятагын багшанар Эльвира Номшоевна Доржиева, Ольга Дондковна Иванова - ээ хоёрнай түрэл колледжадо үдэжэ, хэдэн жэлэй туршада ажаллажа байнхай...

АСУУДАЛ: Тийхэдэ Монгол оронһоо...

ХАРИУ: Тиймэ даа! Хүгжэмэй инструментнууды олон болгохо гэхэ юм гү, үгышые һаа - уран нугалбари ехэтэй, аялгадуу найхантай, арад зоний зүрхэ сэдхэхэ баясуулан, жаргуулан байдаг морин хуур, лимбэ, монгол шаанга - эдэшине Буряад орондоо дэлгэрүүлхэн туршада Монгол оронһоо хүгжэмэй багшанарые урижа ерүүлээд, суг хамта хэдэн жэлэй туршада амжалтатайгаар ажаллажа байнабди. Дуршала ехэтэй багшанар: Баасанхүү - морин хуур, Гандбол - лимбэ, Дуламаа - монгол-шаанга... Мүноонэй хуралсалай жэлдэ "Байгал" ансамбльдэ ажаллажа байһан композитор Наран-Баатарые мүн ээ урижа ерүүлээд, ятагын ансамбль болон багшанарай ансамбль хүтэлбэрилхөөр даалгаад байнабди. Ушарын гэхэдэ, манай колледжын анхан тогтоһонһоо хойшо 65 жэлэй ойн баяр 1996-1997 онуудай хуралсалай жэлдэ тэмдэглэгдэхэ юм. Тиймэһээ һонирхолтой программа бэлдэжэ, олонитын үмэнэ концерт-наадаа харуулаа түсэбтэйбди.

... Хүгжэмэй колледжын байшангай 4-дэхи дахырай коридор соогуур үнэргэн ябахад, морин хуурай жэгтэй найхан аялга эльгэ зүрхыемнэ баясуулан зэдэлжэ, зэдэлжэ байгаа һэн...

Г. ЦЫРЕНОВ.

Дайнай болон ажалай ветеран **РАБДАНОВ** Гараб-Доржо Рабдановичын наһа бараһан ушараар дүү Ранда Рабдановой бүлэ Рабдановтаһай бүлэдэ гүнзэгы шаналаал гануудалаа мэдүүлнэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А. Л. АНГАРХАЕВ. РЕДАКЦИОННОКОМПЬЮТЕРСКИЙ ЦЕНТР (редакторай орлогшо), Б. М. Ж. Ж. П. Ж. НОВ (харюусалгата секретарь), Р. Б. ГАРМАЕВ (Буряад Республикын Президентн ба Правительствын аппарат), Д. Д. СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагууды даатшад: Г. Х. ЦАМБЕЕВА, Ц. Ц. ДОНДОВОН, С. Д. ОЧИРОВ, Т. В. САМБЯЧОВА, В. П. ШИПТАЕВ (хэбтэй директор).	Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ, Калалстаринивчин үйлэ, 23. "Буряад үнэн" газетн редакция.	Газетэ хэблэлэй 2 хуудалан хэмжэ гүй. Индекс 50901. Хэлэг 4317. Хэблэлдэ тушаалдаһан саг 17.00.	"Республиканска типографи" гэхэн АО-до газетэ хэблэгдэ. Директорэйнь телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэдэ абтанхай. Заказ № 7845.

Редакция телефонуд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшын - 2-68-08, харюусалгата секретарини - 2-50-52, секретарнадай - 2-62-62, таһагууд: шитын-политическэ - 2-55-97 (даатшан), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическэ - 2-64-36 (даатшан), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмнэй болон хургуулинуудай - 2-60-21, (даатшан), 2-57-65, олонитын хүдэлмэринин ба мэдээлэлэй - 2-54-93, (даатшан), 2-34-05, 2-69-58; орнуулын - 2-67-81; корректорнуудай - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентнууд: Атиска - 3-42-19; Закаменскда - 30-61.

"Буряад үнэн" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-35-95.